

การปรับตัวของห้องสมุดประชาชนกับ Thailand 4.0

ดร. เบญจพร จันเจริญ^๑

การสร้างนิสัยรักการอ่านควรเริ่มต้นจากที่บ้านโดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้หาประสบการณ์จากการอ่านที่กว้างไกล นอกจากนั้นเด็กยังสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่ที่เปิดกว้างซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชน นั่นคือ ห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชน (Public Library) หมายถึง ห้องสมุดที่ให้บริการสำหรับประชาชนทุกเพศ ทุกวัยไม่จำกัดอายุ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารของชุมชน
๒. เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชน
๔. เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

ห้องสมุดประชาชนคือห้องสมุดที่ให้บริการแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือเขตใดเขตหนึ่งและได้รับความสนับสนุนทางการเงินบางส่วนหรือทั้งหมดจากเงินของประชาชน (คาร์เตอร์ วี กู๊ด, ๑๙๗๓)

ห้องสมุดประชาชน คือห้องสมุดซึ่งให้บริการทั่วไปแก่ประชาชนในท้องถิ่นในอำเภอหรือภูมิภาคได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลหรือจากประชาชน ห้องสมุดประชาชนรวบรวมวัสดุห้องสมุดส่วนใหญ่ให้บริการฟรีแก่คนในท้องถิ่น แต่อาจคิดค่าบริการจากคนนอกท้องถิ่น (สมาคมห้องสมุดอเมริกัน, ๑๙๘๓)

จะเห็นว่าห้องสมุดประชาชนนั้นเป็นห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือภาคเอกชน ให้บริการแก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง หน่วยงานของรัฐพยายามส่งเสริมคนไทยให้อ่านหนังสือ เริ่มจากการวางรากฐานการอ่านจากครอบครัว ไปสู่ระบบการศึกษา สนับสนุนนักเรียนเข้าไปเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ของชุมชน (สมปอง มิสสิตะ, ๒๕๕๘)

ปัจจุบันแม้ว่าระบบการสื่อสารจะเจริญก้าวหน้าแต่ห้องสมุดก็ยังคงมีความสำคัญต่อระบบการศึกษา การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรกิจกรรมและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ความก้าวหน้าที่พัฒนาจาก Thailand 1.0 ยุคของเกษตรกรรม การนำผลผลิตไปขายสร้างรายได้สร้างอาชีพ Thailand 2.0 ยุคอุตสาหกรรมเบา การมีเครื่องมือเข้ามาช่วย Thailand 3.0 ยุคอุตสาหกรรมหนัก ใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศเน้นการส่งออก และ Thailand 4.0 โมเดลเศรษฐกิจแบบทำมากได้น้อยต้องปรับเปลี่ยนเป็นทำน้อยได้มาก เปลี่ยนการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรมและเปลี่ยนการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการเกษตรไปสู่

^๑ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตบางรัก

การเกษตรสมัยใหม่ เน้นการบริหารจัดการและใช้เทคโนโลยี หรือ Smart Farming เป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ เปลี่ยนจาก SMEs ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูงเปลี่ยนจากรูปแบบบริการแบบเดิมซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้และทักษะสูง โมเดล Thailand 4.0 คือ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ไม่เฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

ศ. เกียรติคุณ นพ. ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง Thailand 4.0 กับความเป็นมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจว่า

“อนาคตของมนุษยชาติไม่ใช่แบบที่พูดกันว่าประเทศไทย 4.0 หรือเป็นสังคมดิจิทัล อนาคตของมนุษยชาติต้องไปไกลกว่านั้นเป็น ‘สังคมแห่งการเรียนรู้’ หรือ ‘สังคมจิตสำนึกใหม่’ จึงจะเกิดความสำเร็จของการอยู่ร่วมกันด้วยสันติการอยู่ร่วมกันด้วยสันติเป็นสิ่งสูงสุดของความเป็นมนุษย์”

ด้านการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับ Thailand 4.0 โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการให้บริการและใช้ในงานห้องสมุด เช่น โปรแกรมบริการยืม – คืน โดยใช้บาร์โค้ด การใช้ Internet ในการค้นคว้าข้อมูล การจัดนิทรรศการที่นำนวัตกรรมมานำเสนอ การใช้แท็บเล็ต การอ่านในมือถือ ฯลฯ และในต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น มีการนำหนังสือพิมพ์มาให้บริการโดยผ่านจอทีวี ใช้มือเลื่อนเปิดดูทีละหน้า นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการให้บริการยืม – คืน ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

บรรณารักษ์ยุค Thailand 4.0 ต้องเป็นบุคคลที่ทันสมัยและน่าสมัยเป็นคนรุ่นใหม่ที่เข้ามาทำงานเพื่อสังคม สามารถใช้นวัตกรรมใหม่ มีความรู้ความสามารถในงานบริการ มีการประยุกต์และนำเทคโนโลยีใหม่มาให้บริการให้กับผู้ใช้บริการในห้องสมุดเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา

ตามอัธยาศัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
อันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

นอกจากนั้นบรรณารักษ์ควรเป็น นักจัด
กิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่องน่าสนใจ มีการชักชวน
เครือข่ายเข้าร่วมจัดกิจกรรมที่หลากหลาย
หาตัวอย่างกิจกรรมที่ใหม่ ๆ มาจัดในห้องสมุด

ส่วนภาครัฐควรมีการสำรวจและจัดสรร
งบประมาณเพื่อให้การบริการได้มีการพัฒนา
มีทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย มีคุณภาพ
เพื่อให้บริการผู้ใช้ห้องสมุด เป็นต้น

**แนวทางการพัฒนาและยกระดับคุณภาพ
การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในส่วน
ของแผนงานการสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่ง
การเรียนรู้ตลอดชีวิต**

โดยมีสาระสำคัญ มุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่แหล่ง
เรียนรู้ให้มีชีวิต ทันสมัย มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
สากล เพื่อดึงดูดให้คนทุกช่วงวัยเกิดความสนใจเข้า
ไปเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีการศึกษา
และพัฒนาแหล่งเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มพูน
ศักยภาพคนไทยให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง

ในอนาคต เช่น ห้องสมุดเสมือน (Virtual Library)
ศูนย์ศึกษابันเทิง (Edutainment Center)
การส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ผ่านบริการห้องสมุด
ในภูมิภาคที่ทันสมัย สร้างโอกาสให้กลุ่มเด็กเยาวชน
สามารถเข้าถึงบริการได้อย่างมีคุณภาพ สะดวกและ
รวดเร็ว จัดให้มีเครือข่ายอุทยานการเรียนรู้ในระดับ
จังหวัดและภูมิภาค รวมทั้งประสานความร่วมมือ
กับภาคีเครือข่ายในชุมชน

นอกจากนี้เพื่อให้พลเมืองสามารถแสวงหา
ความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด
ชีวิตจึงได้มีการกำหนดกรอบทิศทางแผนการศึกษา
แห่งชาติ ระยะ ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๔) โดย
จุดมุ่งหมายที่สำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติฯ
ฉบับนี้เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามกับดัก
ประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนา
แล้วในอีก ๑๕ ปีข้างหน้าซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับงาน
ห้องสมุด ดังนั้นบรรณารักษ์จะมีภาระงานที่สำคัญ
ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาพลเมือง ต้องปรับตัวให้
ทันกับกรอบและทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ
ที่สอดคล้องกับ Thailand 4.0

การปรับตัวของห้องสมุดประชาชนกับ

Thailand 4.0

• วิเคราะห์สภาพแวดล้อมของห้องสมุดเพื่อตอบคำถามว่าห้องสมุดให้บริการใครห้องสมุดทำอะไรได้ดีและทำอะไรไม่ได้ห้องสมุดต้องการจะไปไหนจากนั้นสร้างสรรค์บริการใหม่ ๆ ที่สามารถสนับสนุนเป้าหมายของมหาวิทยาลัยได้

• ระบบบริหารจัดการจะต้องส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศ Entrepreneurship ผู้บริหารให้การสนับสนุนไว้วางใจเปิดโอกาสให้บุคลากรทำงานสร้างสรรค์แม้จะมีความเสี่ยงหรือเกิดความล้มเหลวบ้างก็ตาม

• เปลี่ยนการบริการจาก “Mass Production” หรือ One Size Fits All เป็น “Mass Customization” หรือ Made to Order ผลิตตามความต้องการเฉพาะของลูกค้าที่มีความหลากหลายและมีความต้องการแตกต่างกัน

• การที่บุคลากรภายในห้องสมุดมีความรู้และวุฒิการศึกษาที่หลากหลายจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เกิดนวัตกรรมและลดความเสี่ยงขององค์กร

• มีบรรณารักษ์เฉพาะสาขาวิชาหรือมี Entrepreneurial liaison librarian คอยประสานงานใกล้ชิดกับชุมชนกลุ่มต่าง ๆ

• ทำการตลาดดิจิทัลโดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ (user experience: UX)

• ใช้แนวคิด entrepreneurial thinking ในงานดำเนินงานเช่นจัดซื้อทรัพยากรโดยใช้หลักการของ demand-driven acquisition การเน้นเรื่อง shared collections, sharing economy เป็นต้น

บทบาทของบรรณารักษ์ยุค Thailand 4.0

สนับสนุนการเรียนรู้ - Learning Support Services

สนับสนุนการสอน - Teaching Support Services

สนับสนุนการวิจัย - Research Support Services

ห้องสมุดไม่มีวันตายถ้ารู้จักปรับตัว เรียนรู้ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง The library is a growing organism. (The fifth law of Library Science, by S.R. Ranganathan (1931))

บทสรุป

ห้องสมุดยุคใหม่ต้องพัฒนาเริ่มตั้งแต่บรรณารักษ์ สิ่งแวดล้อม การให้บริการ การจัดกิจกรรม การร่วมมือในการพัฒนาสังคมและชุมชน ความเข้าใจถึงความต้องการของคนยุคใหม่ รู้เท่าทันเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆที่ทันสมัย มีการเคลื่อนไหวและก้าวทันโลกมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและมีการวิจัยที่เป็นตัวค้นหาข้อปรับปรุงและนำมาใช้ในการพัฒนางานก็จะทำให้ห้องสมุดก้าวสู่ยุค Thailand 4.0 ♦

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙. กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ, ๒๕๖๐.

แผนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจสังคม. สืบค้นจาก : <http://www.digitalthailand.in.th/digital-thailandplan>. (๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐).

สมปอง มิสสิตะ. ประสบการณ์จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. **วารสารสตรีและเยาวชนศึกษา** ๗, (๒๕๕๘) : หน้า ๕๘.

ห้องสมุดประชาชน (Public Library). สืบค้นจาก: nonsrin.tripod.com/library/homelib.html. (๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐).

Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book, 1973.

MacDonald, Karen I. and van Duinkerken, WYoma. Libraries surviving as entrepreneurial organizations: a creative destruction perspective. **New Library World** 116, 7/8 (2015), pp. 406–419.

Ranganathan, S.R. **The Five Laws of Library Science**. London: Edward Goldston, 1931.